

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT

ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr K. Fernhout, Vredeland; Prof. Dr F. W. Groshuis, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr D. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunet, Arnhem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; E. Visser, Arnhem; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's Gravenhage.

Adres der Redactie:

Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.

Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.

Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Opvoeding en gezag. I. — Kerkelijk Leven: Prof. Hattjema's Kuypersprobiën. — Geestelijke Adviezen: Trouwen en Kunst: De betekenis van Penningwerk, IV. — Groepen uit de Schrift: In vogelvlucht. — Opvoeding en Onderwijs: H. Laukamp, Leerplan-Aardrijkskunde. — Uit de Buitenl. Kerken. — Perschoon. — Kerknieuws.

OPVOEDING EN GEZAG.

I.

Wanneer we in deze reeks artikelen zullen handelen over opvoeding en gezag, dan moet al dadelijk worden gezegd, dat het onmogelijk is, het terrein, dat hier onze aandacht vraagt op elken duim grond te betreden. De vraagstukken toch, die zich hier aan ons voordoen zijn zoo vele, dat een eenigszins volledige behandeling van alle problemen zeker een omvang zou krijgen, die ver en ver de ons gestelde limiet zou overschrijden.

We zullen dan ook beginnen met de beperking van het terrein tot een vijftal punten.

In dit artikel handelen we over enkele richtingen, die ernstig gevaar opleveren voor de handhaving van het gezag bij de opvoeding.

Daarna spreken we achtereenvolgens over het wezen van het juiste gezag en de behoefte aan gezag, die het kind gevoelt; over de handhaving van het gezag in opvoeding en tucht; over de dragers van het gezag; en ten slotte over den nood onzer cultuur en de opvoeding met gezag.

Het zal evenwel duidelijk zijn, dat we allereerst iets moeten zeggen omtrent de vraag, die in een volgend artikel breder aan de orde komt, n.l. over de kwestie, wat we onder het gezag bij de opvoeding verstaan. Het is toch mogelijk, dat men daarbij allereerst denkt aan de dragers van het gezag, aan het gezag van hen, die opvoeden. Hoezeer nu ook het gezag van dezulken van groote betekenis is te achten, ja hoezeer het onmisbaar is, dat zij ook als persoon gezag hebben, toch kan niet ontkend, dat het reeds een principieel fout is, dat velen bij dat gezag blijven staan.

Het gaat in de opvoeding niet om de betekenis van menschen allereerst, maar om de waarde en de kracht van ideeën, van waarheden, die het leven beheerschen.

En nu kan een mensch veel stuk maken. Het mooiste ideaal, de kostelijkste idee wordt een belaching, wanneer de drager van deze gedachte zich bespottelijk maakt. Maar dit neemt niet weg, dat de kracht van de opvoeding steeds de kracht van het ideaal behoort te zijn. Anderzijds kan iemand zonder uitgesproken beginsel een zeker gezag hebben bij de opvoeding. Het is zeer wel mogelijk, dat iemand, die voor elke levensbeschouwing onverschillig is, toch het gezag weet te handhaven, door zijn imponerende persoonlijkheid. En wellicht weet hij zichzelf onbewust tot ideaal zijner kinderen of leerlingen te maken. Maar ook in zulk een geval zoeken degenen, die opgevoed worden — evenzeer onbewust vaak — de idee achter de persoonlijkheid te grijpen. Bv.: hij is eerlijk, rechtvaardig, knap, of iets dergelijks. Wie evenwel geen richtingen aangeeft, die met een zeker gezag tot het kind komen, belooft alle kans, dat straks de jonge menschen zijn als schepen zonder roer, en dat ze geen autoriteit boven zich erkennen, wanneer de „sterke“ opvoeder niet meer in hun omgeving of hun nabijheid leeft.

Het gezag van het beginsel, waarnaar men heeft te leven, moet aan het leven stuur geven. Alleen door dat gezag is het leven te brengen tot het offer, tot de wijding, tot het zich uitstreken in rechte lijn.

Dat gezag nu wordt door allerlei moderne richtingen en theorieën ernstig in gevaar gebracht. Voornamelijk vloeit dit doen voort uit de houding, die men aanneemt tegenover het vraagstuk van de waarheid. Zoodra men de gedachte, dat we in het Woord Gods de openbaring van de

Waarheid bezitten, loslaat, begint elke bewering een betrekkelijke waarde te krijgen. Het gezag van een stelling hangt dan geheel af van het gezag van hem, die de stelling uitspreekt. Dan is de verhouding omgekeerd. Niet de Waarheid geeft dan het zegel aan den mensch, maar de mensch stemt de waarheid.

Vandaar dat elke richting, die het gezag van Gods Woord aanrandt op haar beurt weer wijken moet voor een andere, die niet méér dan en niet grooter bevoegdheid naar voren treedt.

Voor de opvoeding nu zijn er talloze theorieën, die het gezag niet ontleenen willen aan normen, ons gesteld door de sprake Gods in Zijn Woord, maar die meenen hun autoriteit te kunnen handhaven op grond van hetgeen wetenschap of practijk ontdekt of vaststelde.

Nu moeten we hier wel onderscheiden.

Wanneer het gaat om de vraag hoe het kind moet worden behandeld, dan zal al dadelijk het antwoord moeten luiden, dat het moet worden behandeld naar zijnen aard. Dat wil dus zeggen, dat de kennis van de kinderziel en het kinderleven noodig is, om den juiste vorm van opvoeding te bepalen. Maar dit gaat enkel over de manier waarop.

En zelfs daar is het beginsel wel degelijk van betekenis.

Immers de vraag, of we in het kind te doen hebben met een zondig kind, dat zijn hooren aard nimmer verloochent, moet al dadelijk de methode, volgens welke we optreden, beïnvloeden.

Wanneer nu bij het vaststellen van de methode van de opvoeding met dezen zondigen aard van het kind niet wordt gerekend, en bovendien de gedachte wordt gepropageerd, dat men omtrent de waarheid, die het leven onder beslag moet houden, niet met zekerheid is ingelicht, dan moet wel het paedagogisch werk al dadelijk scheef gaan. Immers het kind kent men te groot — en de waarheid te gering gezag toe.

Nog erger wordt deze fout in hare gevolgen voor de samenleving, indien we bedenken, dat vooral van socialistische en communistische zijde een zeer absoluut standpunt wordt ingenomen. Men wil daar wel niet weten van een vaste waarheid op religieus erf — stel men zou van religie in 't algemeen willen weten —, maar de sociale beschouwing heerscht daar 't geheele terrein, zóó, dat men wel degelijk weer met bepaalde dogmata komt tot het kind. Maar dan met dogmata, die zoo goed passen bij de opstandige, zondige en egoïstische natuur des menschen.

Bij de opvoeding brengen we onze drijfveeren in cultuur; we geven gestalte aan onze idealen.

Geen wonder dan, dat in de school van het naturalisme, waarbij men als de eenige werkelijkheid de „grootte fysieke natuur“ erkende, het gezag, dat boven dit leven en boven ons natuurlijk bestaan uitgaat, geen plaats wordt overgelaten. Het onderzoek van de eenige groote werkelijkheid, de natuur, is 't een en 't al; de godsdienst vertegenwoordigt een periode in het denken, die voorbij is; heel de natuur, ook die in de zoogenaamde ziel, is één groot mechanisme; de mensch is het hoogste product der natuur; en we moeten trachten de natuur in den mensch zooveel mogelijk te cultiveeren en aan te kweeken, vooral daar immers in de kunst de natuur in den mensch een drang tot een hooger bestaansvorm toont te bezitten. Doel van de opvoeding is alzoo: rasverbetering. De mensch opheffen naar hooger plan: in wezen het oude ideaal van alle humanisme. Van een absolute zedewet kan hier echter geen sprake zijn. Wat voor honderd jaar goed was om het geslacht in zijn ontwikkeling te dienen, is dat thans misschien — en vrij zeker zelfs — niet meer. Wat zedelijk en goed is, hangt af van oeconomische, sociale en politieke toestanden. En ook misschien nog 'n klein beetje van de vraag, of er nog een rest van de verouderde opvatting, die van „godsdienst“, is te vinden.

Van gezag bij de opvoeding kan niet worden gesproken op dit standpunt.

Zeker, vader kan sterker zijn dan zijn jongen; hij kan zijn wil doordrijven; maar feitelijk is, naar het woord van den Russischen „profeet“ Tolstoj „opvoeding een tot systeem verheven despotisme“.

De natuur is de groote opvoeder, en het gezag, dat we moeten volgen is de majesteit van de natuurkracht. Maar dat betekent feitelijk, dat we het gezag in onszelf hebben, en dat het kind, dat we opvoeden, de „stem van zijn innerlijk bestaan“ zal hebben te volgen door heel het leven heen.

Niet beter maken het de socialistische opvoedingstheorieën.

Het zou ons in deze artikelen veel te ver voeren, wanneer we zouden pogen, een eenigszins volledig overzicht te geven van de onderscheiden scholen, die we hier vinden. Maar zoowel Dewey als Bergemann, zoowel Kerschensteiner als Durkheim leggen het zwaartepunt van de opvoeding in de samenleving, en willen aan die samenleving de normen voor de opvoeding ontleenen. „Zedelijk-leven“ zal de mensch eerst kennen, als hij leeft in en voor de gemeenschap. De waarheid, die hij erkent, is eerst waar, indien in de levenspraktijk blijkt, dat de theorie, die hij ontwierp opgaat; en dat niet alleen, indien dan bovendien nog, die theorie, in practijk omgezet, nuttig blijkt te zijn voor de samenleving.

Maar men gevoelt onmiddellijk, dat ook hier het gezag neergehaald wordt in de sfeer van het betrekkelijke. Wat is nuttig? Waar vind ik de samenleving? En zoo zijn er meer vragen te doen; en dit alles nog afgedacht van het feit, dat het idealisme van dit systeem met den egoïstischen aard van den mensch ten eenen male in strijd is.

Nu komen er evenwel in den laatsten tijd, ook in ons land, zelfs in christelijke kringen, opvattingen naar voren, die minder erg schijnen; ze lijken alleen maar wat „vreedzamer“.

Montessori — Dr Maria Montessori, voluit — wordt hoogelijk geprezen. Tot op zekere hoogte terecht. Ze heeft onderscheiden dingen mooi gezegd. Ze heeft op sommige reeds lang bekende dingen de aandacht gevestigd; ze heeft den tastzin meer naar voren gebracht in de paedagogische methode; nieuwe vormen ontstonden door haar optreden.

Maar bij dit zoo zoetelijke en zoo natuurlijke treft altijd één ding.

Dat is, dat de naam van onzen God, dat het gezag van Zijn Woord, dat ook het gezag van ouders en opvoeders, in zoverre ze dragers zijn van Gods gezag, geheel buiten het systeem wordt gehouden. „De eerste notie (zoo heet het in het boek „De Meth. Mont.“ door Montessori zelf geschreven, op pag. 62) die de kinderen moeten verkrijgen, om werkelijk gedisciplineerd te zijn, is het onderscheid tusschen goed en kwaad. Het is de taak der onderwijzers, te voorkomen, dat het kind de onbeweegelijkheid aanziet voor goed, en het doen voor kwaad, zooals bij de oude schooltucht het geval was“ (?? dat is zeker zóó niet waar!!). „Ons doel is, de kinderen op te leiden tot doen, tot werken, tot het goede, niet tot stilzitten, ondergaan, gehoorzaamheid“.

En elders (pag. 59) heet het: „het is noodig, dat zoo streng mogelijk worde vermeden het onderdrukken van spontane bewegingen en het handelen op bevel van anderen; tenzij er sprake is van nuttelooze of gevaarlijke handelingen, omdat die juist moeten worden onderdrukt en verhinderd“.

Uit dergelijke uitspraken is het duidelijk, dat men in dit systeem telkens weer de kinderen ziet als wezentjes, bij welke het goede van binnen uit kan komen.

Niet gehoorzaamheid, maar spontane neiging tot het goede wordt als het hoogste ideaal geteekend. En zeker, welke christen zou 't niet dat laatste eens zijn — indien het gaat over den wedergeboren mensch, bij wien de wet Gods is geschreven in 't hart. Maar dan bestaat er nog geen tegenstelling tusschen de gehoorzaam-